

Vedrørende samarbeidsavtalen mellom Sametinget og kommunene om bruken av tospråklighetsmidlene

Ávjavárrekommunene Karasjok og Kautokeino er i en særstilling der samisk er majoritetsspråk med at vel 90 % av befolkningen bruker samisk i hverdagen. I Ávjavárre urfolksregionsmøte den 17.12.2014 har kommunene drøftet prolongering av tospråklighetsavtalen mellom Sametinget og kommunene i Ávjavárre urfolksregion, og har følgende uttalelse.

Uttalelsen går på at kjernekommunene i samisk språkforvaltningsområdene ikke ser seg tjent med å ha en likelydende avtale som andre kommuner i språkforvaltningsområdet. Språksituasjonen i Ávjavárrekommunene er unik, og vi ønsker derfor ikke å prolongere avtalen slik den er i nåværende form.

Dette begrunnes med følgende:

Karasjok og Kautokeino kommune i en særstilling

Kommunene innenfor forvaltningsområdet for samisk språk er ulike, både med hensyn til andel samiskspråklige i befolkningen, status i samisk språk og kultur, andel elever som har samisk i undervisningen og andel samiskspråklige lærere og ansatte i kommunen. Samisk språk og kultur har de siste årene vært – og er i dag – i en revitaliseringsfase i mange kommuner, og aktiv bruk av samisk språk er derfor et svært viktig element i den videre utviklingen av samisk språk og den samiske kulturen.

Karasjok og Kautokeino er i en særstilling der språket brukes aktivt i hverdagen. Skolene får egne midler gjennom departementets språklige særtiltaksmidler til undervisning. I denne ordningen er det lagt vekt på opplæring i og på samisk, men der det kun refunderes ca 70% av kostnadene per lærertime. Ávjovárre kommunene mener denne ordningen i mye større grad skulle dekket merkostnader for undervisning i og på samisk og norsk. Dette ville slått positivt ut for de store samiske kommunene som Karasjok og Kautokeino, som har en særdeles viktig rolle som ”lokomotiver” i arbeidet med å bevare, styrke og utvikle samisk språk og kultur.

Samisk og norsk likeverdige språk, - en lovfestet rett

Sameloven, Grunnlovens (§ 110 a), slår fast at samisk og norsk er likeverdige språk, og at det er et uttalt mål at samisk språk skal ivaretas og utvikles. En av de grunnleggende og viktigste rettighetene som er etablert for å sikre samisk- og norsktalende samfunnsborgere likeverdig tjenester i samfunnet, er retten til å kunne bruke og å få opplæring i eget språk. I forvaltningsområdet, som Karasjok og Kautokeino kommune er en del av, har innbyggerne rett til å bruke samisk språk og å få informasjon på samisk i møte med offentlig forvaltning. Utvidet rett til bruk av samisk i helse og sosialsektoren er også et faktum, og begrunnelsen for den utvidede retten var den samme som i rettsvesenet, at språklig kommunikasjonssvikt kan få særdeles alvorlige konsekvenser for den enkelte, og kan gå utover pasientens rettsikkerhet.

I flere sammenhenger har Ávjovárre kommunene lenge påpekt at det må tas høyde for økte bevilgninger til tospråklighetsarbeid om kommunene skal oppfylle kravene i sameloven. At kommunene får for lite i forhold til hva det koster kan blant annet dokumenteres i:

- Rapport fra 2002 som ble bestilt av daværende KRD og
- Norut-rapporten som ble utgitt i 2013

I tillegg har Stortingets kommunal- og forvaltningskomite i Innst. 345 S (2009–2010) Dato: 10.06.2010 gitt regjeringen klar arbeidsoppgave:

«Flertallet ber på denne bakgrunn departementet i forbindelse med statsbudsjettet for 2011 vurdere hvordan man bedre kan gi kommuner med samisk befolkning bedre rammebetingelser for å ivareta sine nasjonale og internasjonale forpliktelser, spesielt med hensyn til hvordan språklige og kulturelle behov ivaretas i velferdstilbudet,»

Ávjovárre kommunene savner resultater av denne oppgaven som ble gitt av Stortingets kommunal- og forvaltningskomite.

Da ordningen med tospråklighetsmidler ble innført, var det etter press fra kommunene Karasjok og Kautokeino i 1986 – 1987. Konklusjonen den gang var at merkostnader knyttet til tospråklighet i disse to kommunene skulle være et statlig ansvar, og fra departementets side var det forståelse for at det var umulig å tallfeste de eksakte merkostnadene i de to største samekommunene i Norge. Resultatet var at Stortinget bevilget midler, der også Tana, Porsanger og Nesseby kommune kom med i bevilgningspakken som Stortinget vedtok i 1987. Karasjok og Kautokeino mente allerede da at tospråklighetsmidlene skulle tildeles gjennom objektive kriterier i rammeoverføring systemet for kommunene, men de andre kommunene var ikke enige i dette den gang, da de mente at de ville tape på dette. Karasjok og Kautokeino fikk aksept på at det var umulig for de to største samekommunene å foreta en eksakt beregning av merkostnadene uten tidsstudier, og det ble derfor gitt årlig tilskudd til kommunene direkte.

Når Sametinget overtok ordningen var både Karasjok og Kautokeino skeptiske. Dette fordi kommunene var redd for en "utvanning" med at det stadig ville komme med nye kommuner under ordningen, uten at den totale bevilgning økte tilsvarende. Ordningen medførte også at vi måtte sende årlige rapporter med omfattende dokumentasjon. Dokumentasjonen ble akseptert med at vi stipulerte ca. 20 % i merkostnader til lønn for enkelte deler av kommunens virksomhet, i tillegg til at vi hadde konkrete nye tiltak som ble gjennomført hvert år (kurs mv).

De nye kriteriene som Sametinget har lagt opp til fra 2013, bærer preg av at Sametinget ønsket å tilgodese de "nye" samekommuner. Dette kan vi se når basisandelen på vel 1,2 millioner er det samme beløpet til alle kommunene, uansett størrelse og utfordringer, og vi mener at Karasjok og Kautokeino kommune som de største samiske kommunene er tapere på denne ordningen. Tabellen nedenfor viser at fordeling av tospråklighetsmidler de siste 10 årene har stått på stedet hvil, og heller hatt en reell nedgang. Samtidig som det stilles mer krav til tjenestene. Dette innebærer at Ávjovárrekommunene fortsatt ikke får kompensert for faktiske kostnader til tospråklighet, med de konsekvenser dette har for mulighetene for styrking og utvikling av samisk språk i kommunene. Det ser videre ut for at de kommunene som er kommet lengst i tospråklighetsarbeidet også merker størst misforhold mellom finansiering og oppgaver.

Fordeling av tospråklighetsmidler de siste 11 år, Kautokeino kommune:

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
					7 541'	7 554'	7 544'	7 544'	7 544'	7 544'

Fordeling av tospråklighetsmidler de siste 11 år, Karasjok kommune:

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
4 752'	6 114'	7 130'	7 141'	7 140'	7 307'	7 320'	7 320'	7 320'	7 320'	7 320'

Kilde: Samiske tall forteller 6.

Tabell 3.6 Tospråklighetsmidler kommuner 2005–2012 indeksregulert

Kommune	2005	2012	2005–12 regulert	2005–12 Sum
Nesseby	2 864	3 021	3 270	-249
Tana	4 957	5 082	5 659	-577
Porsanger	5 225	5 313	5 965	-652
Karasjok	7 141	7 320	8 152	-832
Kautokeino	7 601	7 544	8 677	-1 133
Kåfjord	3 472	3 476	3 964	-488
Sum	31 260	31 756	35 687	-3 931

Kilde: Sametingets budsjetter 2005; 2012; SSB 2013

Konklusjon:

For å sikre at Sameloven, Grunnlovens (§ 110 a), følges mener Ávjovárrekommunene at avtalen med Sametinget slik den foreligger i dag må endres, der følgende tas med i arbeidet med en ny avtale:

1. Ávjovárrekommunene mener at tospråklighets midlene bør inngå i rammeoverføring fra staten, samtidig som Sametinget disponerer midler til rene språkutviklingstiltak. Dette for å skape forutsigbarhet for kommunene til å utøve samisk språk, kultur og samfunnsliv i fremtiden i henhold til loven.
2. Statlige myndigheter må ta sitt ansvar og ivareta sine nasjonale og internasjonale forpliktelser med å kompensere for merkostnadene ved å være tospråklig kommune. Antall kommuner som er med i samisk språkforvaltningsområder er økt, samtidig som totalrammen for bevilgningene har en realnedgang.

3. Ávjovárre kommunene mener det vil være viktig for fremtiden at de samiske kjerne kommunene sikres gode rammebetingelser, da dette vil være avgjørende for språkets fremtid. For språkets fremtid er det viktig at det finnes ressurskommuner hvor majoritetsbefolkningen bruker språket aktivt og der språket utvikles. Forskninger av blant annet Jon Todal og Øystein Vangsnes, viser nettopp til at ved å ha rene samiske språkarenaer og sterke samiskspråklige kommuner, vil være avgjørende for at språket bevares og utvikles.

Ávjovárre kommunene er i en særstilling der språket brukes av majoritetsbefolkningen, og bør derfor ha en annen type avtale med Sametinget når det gjelder to-språklighetsmidler. Det er viktig at Sametinget og regjeringen ser hvor viktig det er å sette fokus på disse kjerne kommuner, som kan være ressurskommuner som andre samiske kommuner.

Karášjohka 17.12.2014

Dearvuodaiguin / Med hilsen

Klemet Erland Hætta
Sátnejodiheddji / Ordfører
Guovdageaidnu suohkan

Anne Toril Eriksen Balto
Sátnejodiheddji / Ordfører
Karášjoga gielda